

IOSIF VULCAN LA ANIVERSAREA A 300 DE ANI DE LA FAPTA LUI MIHAI VITEAZUL, GURUSLĂU, 3 AUGUST 1901

DAN V. ACHIM

Aniversărilor centenare sau semicentenare li se acordă o atenție sporită pentru mesajul degajat de continuitate și prestanță. Sălajul are cinstea și onoarea de a aniversa zilele acestea 400 de ani de la marea victorie a lui Mihai Viteazul din câmpia Guruslău și 50 de ani de la ființarea prestigiosului Muzeu Județean din Zalău. Aniversările sunt și în atenția mass-media, care va consemna momentele esențiale ale manifestărilor pentru posteritate, precum și eforturile deosebite ale organizatorilor.

În urmă cu 100 de ani, aceeași zonă a Sălajului găzduia ample manifestări culturale. În zilele de 1-2 august 1901 Sălajul, și în special Șimleul, sunt în plină acțiune culturală. Își primește oaspeții, invitații la adunarea generală din Șimleu a *Societății Pentru Fond de Teatru Român*¹. Se deschid lucrările prin discursul președintelui societății, Iosif Vulcan, și răspunsul de salut al vicarului Alimpiu Barbolovici; continuă cu alte intervenții și acțiuni, precum concertul și reprezentanța teatrală, vizitarea expozițiilor de manufacturi din Sălaj și Hunedoara, realizate prin contribuția *Reuniunii Femeilor Române Sălăjene*. Manifestările ample, cu puternice rezonanțe naționale românești, se încheie cu un frumos banchet. Preconizatul ziar ocazional "Teatrul român" n-a putut să apară, datorită refuzului tipografiei maghiare de a-l realiza (din cauze pe care le puteți presupune).

Evenimentele au fost reflectate cu multă promptitudine și emoție de numeroase și prestigioase publicații, și în special de revista "Familia" lui Iosif Vulcan. Acesta lasă posterității, ca participant și martor direct, împreună cu alți invitați de prestigiu², o importantă relatare a momentelor trăite în zilele următoare, și în special, în cea de la 3 august 1901.

¹ Val. Achim *Nord-vestul Transilvaniei. Cultură națională – finalitate politică. 1848-1918*. Editura Gutinul S.R.L. Baia Mare, 1998, p. 296-298.

² "Societatea, în frunte cu afabilul nostru invitor, căruia p-acolo toată lumea îi zice "Badea Gheorghe", se compune din următoarele persoane: de Virgil Onițu cu doamna și domnișoara Valeria Braniște, d-șoara Elena Simțion ("Elena din Ardeal"), d-nii Vasile Goldiș, dr. Elie Dăianu, dr. Valeriu Braniște, profesorul Precup din Balș, adv. Emeric Pop din Cluș, dr. Sigismund Pop excelentul pianist, Const. Iuga, tânărul componist, scriitorul acestor rânduri cu soția".

În articolul publicat în "*Familia*" cu titlul "*Epilogul serbării de la Șimleu...*"³, Iosif Vulcan ne informează că: «Frumoasele serbări de la Șimleu nu s-ar fi putut încheia mai vrednic decât cu excursiunea ce făcurăm prin Sălăgiu. Un epilog cu o mulțime de impresiuni neuitate, datorit gentilei atențiuni a d-lui George Pop de Băsești, care ne-a făcut plăcerea să poftescă la moșia sa o măricică societate, compusă din membrii comitetului dimpreună cu damele și din alte persoane mare parte cunoscute în viața noastră intelectuală.

Timpul plecării s-a fixat pe sâmbătă 3 august, dimineața la 7. Dar cum focului puteam să-l executăm întocmai, după ce din bal abia la 3 ore ne reîntoarserăm? Accentuez acest motiv de întârziere, ca nu cumva cineva să alunece a crede că damele au fost cauza, că nu plecarăm decât la orele 9.

Cu greu ne despărțirăm de ospitalii noștri frați șimleuani și în special de amabila familie Cosma, care ne-a îndatorat atât de mult, de la care plecarăm și unde a ținut a veni să-și ia rămas bun și venerabilul părinte vicar Barbolovici, bătrânul cu inimă tânără, care ne-a lăsat tuturoara o amintire prea plăcută.

Societatea, în frunte cu afabilul nostru invitor, căruia pe-acolo toată lumea îi zice "badea George", plecarăm veseli, cinci trăsură, în cap cu cea cu patru cai înaintași a lui "Badea George"».

Deși nu făcea parte din programul oficial, Iosif Vulcan consideră absolut necesar să-și informeze cititorii că a fost și un epilog. Cu o desăvârșită măiestrie de gazetar, într-un articol aparent inofensiv după titlu, cu multe relatări de coloratură, picante, chiar intime, care dau cronicii și un farmec aparte, de salon, destins, atractiv, inclusiv despre plăcintele și vinul de Bădăcin, autorul va dezvolta și pune în evidență câteva lucruri de substanță, care constituie, de fapt, adevărata motivație a epilogului. Iosif Vulcan aduce un vibrant omagiu domnitorului Mihai Viteazul și pașoptistului Simion Bărnuțiu, două personalități de mare forță prin ideile și faptele lor ce i-au impus ca puncte de reper, peste veacuri, în istoria națională.

Și pentru că excursia implică nu numai oameni și fapte, ci și cadrul natural, Iosif Vulcan realizează o descriere geografică superbă a traseului urmat: "În curând dispăru Șimleul, loc de dulci amintiri pentru noi și înaintam pe frumoasa vale a Crasnei. O panoramă încântătoare se desfășură înaintea ochilor noștri prin valea încadrată de ghirlanda de dealuri și de munți. Apoi o cârmirăm în stânga și urcarăm niște serpentine până-n vârf. Acolo poposirăm câteva momente spre a ne desfăta în priveliștea admirabilă a văii presărate cu sate frumoșele, în fund cu Măgura, deasupra căreia se ridică Meseșul impozant dominând toată regiunea (...)"

Cu ocazia excursiei vor fi vizitate Guruslăul "loc memorabil în istoria Românilor", trec pe lângă vestitele vestigii romane, dar: "ochii noștri spirituali vedeau

³ Revista *Familia*, art. "*Epilogul adunării din Șimleu*", Oradea-mare, 5/18 aug. 1901, Anul XXXVII, nr. 31, p. 368-370.

o urmă și mai veche a măririi străbune. Acolo se află Moigrad, vechiul Porolissum al romanilor“. Popasul următor l-au făcut la Bocșa-română: «Nu ne ducea drumul pe acolo, dar “badea George“ se credea dator a face cu noi această abatere de vreo 10-12 kilometri ca să ne conducă la mormântul lui Bărnău». Ultimul popas, ținta invitației, l-au făcut la casa-castel a lui George Pop de Băsești, unde, într-o atmosferă relaxantă, de familie, au petrecut momente de neuitat.

Revelația acestei excursii pentru Iosif Vulcan și ceilalți invitați va fi imensă. Vor descoperi că, probabil au fost singurii care au vizitat locul bătăliei de la Guruslău, și implicit, cei care vor aniversa 300 ani de la victoria lui Mihai Viteazul chiar la locul și în ziua desfășurării.

Mulți dintre cei care au vizitat Guruslăul vor avea aceleași stări sufletești de smerenie și mândrie națională, însă puțini vor exprima și împărtăși semenilor lor atât de magnific și înălțător, trăirile fiecăruia dintre participanți.

Anticipând epilogul manifestărilor de astăzi, dedicate aniversării a 400 de ani, ca o vrajă ne cuprind imaginile lui Iosif Vulcan: «Nu peste mult sosirăm la Guruslău, loc memorabil în istoria românilor. Badea George opri trăsurile și toți de deterăm jos.

Cuprinși de sentimentul evlaviei călcăm pe pământ, căci ne părea sfânt locul unde ne aflăm. Aici s-a petrecut unul din cele mai strălucite acte ale vitejiei românești, aici a avut Mihai Viteazul glorioasa bătălie cu Sigismund Báthory, aici a creat el una din paginile mai de fală ale istoriei naționale. Ne părea că vedem figura viteazului Domn român, călare în capul oștirii sale, ținând cu stânga sabia învingătoare și îndemându-și ostașii să-și dea viața pentru steagul lor. Par că audiam strigătele de “hurrah“ ale soldaților și cari săreau în foc parcă simțeam pământul cotropindu-se de copitele cailor năvalnici, parcă ne umpleau de duiosie cele din urmă răcnete sfâșietoare ale muribunzilor și ne înălțau sufletul aclamările de bucurie ale triumfătorilor. E simțire aceasta, care te ridică din mizeriile lumii reale și te înalță în sferele fericirii visate.

Treziți din visul acesta, priveam în jur de noi să ne dăm seama de topografia locului unde ne aflăm și ascultam cu cea mai mare luare aminte informațiile ce ne da stimatul nostru conducător.

Guruslău, care a dat numele renumitei bătălii victorioase a lui Mihai Viteazul, este o mică comună românească, situată pe-o movilă de unde apucă o vale, care devine din ce în ce mai largă. Aici s-a dat crâncena bătălie (...).

Cu ce plăcere aş descrie-o. Lacom deschid Istoria lui Mihai Viteazul, de istoricul-poet Nicolae Bălcescu și citesc că marele act războinic de la Guruslău s-a petrecut în 3 august 1601. Ce coincidență admirabilă! Noi am fost la Guruslău în 3 august 1901; tocmai la aniversarea de trei sute de ani.

Din nenorocire, manuscriptul lui Nicolae Bălcescu se întrerupe și nu mai avem din condeiul lui istoricul acestei bătălii.

A.I. Odobescu, care din însărcinarea Academiei Române a supravegheat publicarea istoriei lui Mihai Viteazul de Nicolae Bălcescu, scrie în nota de la sfârșitul

manuscriptului publicat că: “Ziua vestită de la Guruslău era destinată de Bălcescu să fie punctul luminos al acestei prime cărți a operei sale, precum ea părea a fi și un nou luceafăr de glorie pentru domnia românească a lui Mihai».

Cu părere de rău închid cartea – scrie Iosif Vulcan – care se întrerupe tocmai acolo, unde avea să devină mai prețioasă pentru noi, parcă și destinul ar fi intervenit să nu se nici vorbească de gloria noastră trecută“ (...).

Numeroase acțiuni culturale, mai ales cele organizate de Muzeul Județean Zalău, vor avea și în aceste zile un astfel de epilog. Multe excursii organizate (ori individuale) pot avea ca model traseul invitaților lui George Pop de Băsești din 3 august 1901: **Guruslău – Porolissum – Bocșa-română – Băsești**. Personalități și locuri sunt inseparabile. Ce le leagă? Apartenența la acest pământ și popor, credința în idealurile românilor și lupta pentru înfăptuirea dreptului la viață liberă, la un stat național unitar. Cinstirea lor dă tăria credinței și a conștiinței naționale curate, dreptul poporului român de afirmare într-o Europă unită și prosperă.

Doamnelor și Domnilor,

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de existență a Muzeului Județean de Istorie, Arheologie și Artă din Zalău, din partea maramureșenilor și al meu personal Vă adresez cele mai calde felicitări și urări de noi succese în viitor.